TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2016 m. gruodžio 14 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Viešasis paslaugų pirkimas — Direktyva 2004/18/EB — 45 straipsnio 2 dalis — Asmeninė kandidato arba dalyvio padėtis — Neprivalomi pašalinimo pagrindai — Sunkus profesinis nusižengimas — Nacionalinės teisės aktas, kuriame numatytas kiekvieno atvejo patikrinimas, taikant proporcingumo principą — Perkančiųjų organizacijų sprendimai — Direktyva 89/665/EEB — Teisminė kontrolė“

Byloje C-171/15

dėl *Hoge Raad der Nederlanden* (Aukščiausiasis Teismas, Nyderlandai) 2015 m. kovo 27 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2015 m. balandžio 15 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Connexxion Taxi Services BV

prieš

Staat der Nederlanden – Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,

Transvision BV,

Rotterdamse Mobiliteit Centrale RMC BV,

Zorgvervoercentrale Nederland BV

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas T. von Danwitz, teisėjai E. Juhász (pranešėjas), C. Vajda, K. Jürimäe ir C. Lycourgos,

generalinis advokatas M. Campos Sánchez-Bordona,

kanclerė C. Strömholm, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2016 m. balandžio 27 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *Connexxion Taxi Services BV*, atstovaujamos *advocaat* J. van Nouhuys,

— *Transvision BV, Rotterdamse Mobiliteit Centrale RMC BV* ir *Zorgvervoercentrale Nederland BV*, atstovaujamų *advocaten* J.P. Heering ir P. Heemskerk,

* Proceso kalba: nyderlandų.

— Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos H. M. Stergiou, M. K. Bulterman, M. A. M. de Ree ir J. Langer,

— Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocati dello Stato* S. Varone ir F. Di Matteo,

— Europos Komisijos, atstovaujamos A. Tokár ir S. Noë,

susipažinęs su 2016 m. birželio 30 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo (OL L 134, 2004, p. 114; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 7 t., p. 132, klaidų ištaisymas OL L 339, 2014 11 26, p. 14) 45 straipsnio 2 dalies išaiškinimo ir dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų teisminės kontrolės apimties.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Connexxion Taxi Services BV* (toliau – *Connexxion*) ginčą su *Staat der Nederlanden – Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport* (Nyderlandų valstybė – Sveikatos, gerovės ir sporto ministerija, Nyderlandai, toliau – ministerija) ir įmonių grupe, sudaryta iš *Transvision BV*, *Rotterdamse Mobiliteit Centrale RMC BV* ir *Zorgvervoercentrale Nederland BV* (toliau kartu – įmonių grupė), dėl ministerijos sprendimo viešojo paslaugų pirkimo sutartį sudaryti su šia įmonių grupe teisėtumo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 2004/18 2 konstatuojamojoje dalyje numatyta:

„Sutartys, sudarytos valstybėse narėse valstybės, regioninės ar vietos valdžios institucijų arba kitų viešosios teisės reguliuojamų subjektų vardu, turi atitikti Sutartyje numatytus principus, ypač laisvo prekių judėjimo, įsisteigimo laisvės ir laisvo paslaugų judėjimo, bei iš jų kylančius principus, pavyzdžiui, lygiateisiškumo [vienodo požiūrio], nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principus. Tačiau viešosioms [viešojo pirkimo] sutartims, kurių vertė viršija tam tikrą sumą, šių principų pagrindu patartina nustatyti nacionalinių procedūrų, sudarant tokias sutartis, derinimą Bendrijos mastu, kad būtų užtikrintas šių principų veiksmingumas ir sudarytos sąlygos konkurencijai atliekant viešuosius pirkimus. Šios derinimo nuostatos turėtų būti aiškinamos remiantis tiek minėtomis taisyklėmis ir principais, tiek ir kitomis Sutarties nuostatomis.“

4 Šios direktyvos 2 straipsnyje „Sutarčių sudarymo principai“ numatyta:

„Perkančiosios organizacijos ūkio subjektams taiko vienodas sąlygas, jų nediskriminuoja ir veikia skaidriai.“

5 Minėtos direktyvos II antraštinės dalies VII skyriaus 2 skirsnyje reglamentuojami „Kokybinės atrankos kriterijai“. Tame skirsnyje yra 45 straipsnis „Asmeninė kandidato arba dalyvio padėtis“. Šio straipsnio 1 dalyje išvardijami privalomo kandidato arba dalyvio pašalinimo iš pirkimo pagrindai. Šio straipsnio 2 dalyje išvardijami neprivalomi pašalinimo iš pirkimo pagrindai ir jis išdėstytas taip:

„Ūkio subjektas gali būti pašalintas iš dalyvavimo pirkime, jei:

<…>

d) jis pripažintas kaltu dėl rimto [sunkaus] profesinio nusižengimo, kuris yra įrodytas bet kokiomis priemonėmis, kurias perkančioji organizacija gali pateikti;

<…>

Valstybės narės, remdamosi nacionaline teise ir atsižvelgdamos į Bendrijos teisę, apibrėžia šio straipsnio dalies įgyvendinimo sąlygas.“

6 Tos pačios direktyvos VII A priedo „Informacija, pateikiama skelbimuose dėl viešojo pirkimo sutarčių“ 17 punkte nurodomi „[a]trankos kriterijai, susiję su asmenine ūkio subjektų padėtimi, dėl kurios jie gali būti išbraukti iš dalyvių sąrašo, ir reikiama informacija, įrodanti, kad nėra pagrindo neleisti jiems dalyvauti pirkimo procedūrose <…>.“

7 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyvos 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo (OL L 395, 1989, p. 33; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 246, klaidų ištaisymas OL L 63, 2016 3 10, p. 44), iš dalies pakeistos 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB (OL L 335, 2007, p. 31), 1 straipsnio „Peržiūros procedūrų taikymo sritis ir galimybė jomis pasinaudoti“ 1 dalies trečioje pastraipoje numatyta:

„Valstybės narės turi imtis reikiamų priemonių užtikrinti, kad sutarčių, kurias apima Direktyvos 2004/18/EB taikymo sritis, atveju perkančiųjų organizacijų priimti sprendimai galėtų būti veiksmingai ir visų pirma kuo greičiau peržiūrėti šios direktyvos 2–2f straipsniuose nurodytomis sąlygomis remiantis tuo, kad tokiais sprendimais buvo pažeisti viešuosius pirkimus reglamentuojantys Bendrijos teisės aktai arba nacionalinės taisyklės, kuriomis tie teisės aktai perkeliami į nacionalinę teisę.“

8 Direktyva 2004/18 buvo panaikinta ir ją pakeitė 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB (OL L 94, 2004, p. 65). Pagal Direktyvos 2014/24 91 straipsnį Direktyva 2004/18 panaikinta nuo 2016 m. balandžio 18 d.

Nyderlandų teisė

9 Direktyva 2004/18 į Nyderlandų teisę perkelta 2005 m. liepos 16 d. *Besluit houdende regels betreffende de procedures voor het gunnen van overheidsopdrachten voor werken, leveringen en diensten* (Nutarimas dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo taisyklių) (*Stb*., 2005 m., p. 408, toliau – nutarimas).

10 Minėtos direktyvos 45 straipsnio 2 dalies d punktas į Nyderlandų teisę perkeltas nutarimo 45 straipsnio 3 dalies d punktu, kuriame numatyta:

„Ūkio subjektas gali būti pašalintas iš pirkimo, jei:

d) jis pripažintas kaltu dėl sunkaus profesinio nusižengimo, kuris yra įrodytas bet kokiomis priemonėmis, kurias perkančioji organizacija gali pateikti.

<…>“

11 Nutarimo aiškinamajame rašte konkrečiai dėl nutarimo 45 straipsnio 3 dalies nurodyta:

„Patikrinimas, ar iš tikrųjų taikomas pašalinimo pagrindas ir kiek laiko šis pašalinimas galioja, atsižvelgiant į bendrąsias direktyvos nuostatas, visada turi būti proporcingas ir nediskriminacinis. Terminas „proporcingas“ reiškia, kad pašalinimas ir jo trukmė turi būti proporcingi atsižvelgiant į nusižengimo sunkumą. Be to, pašalinimas ir jo trukmė turi būti proporcingi atsižvelgiant į viešojo pirkimo svarbą. Todėl absoliutaus termino, per kurį valstybė iš bet kurios viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūros iš karto pašalina neteisėtai veikusią įmonę, nustatymas neatitinka proporcingumo principo. Tai taip pat reiškia, kad visais atvejais atliekamas individualus vertinimas, nes perkančioji organizacija per kiekvieną viešąjį pirkimą turi patikrinti, ar konkrečiu atveju ji turi pašalinti tam tikrą įmonę (atsižvelgiant į pirkimo pobūdį ir svarbą, neteisėtų veiksmų pobūdį ir mastą, taip pat priemones, kurių per tą laiką ėmėsi įmonė).“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

12 2012 m. liepos 10 d. ministerija pradėjo viešojo pirkimo procedūrą sutarčiai dėl „[r]iboto judumo asmenims skirto tarpregioninio transporto paslaugų teikimo socialiniais ir rekreaciniais tikslais“ sudaryti. Šių paslaugų paskirtis – leisti riboto judumo asmenims laisvai keliauti, kiekvienais metais suteikiant jiems kelionės biudžetą, išreikštą kilometrais važiuojant taksi. Sutartį buvo numatyta sudaryti mažiausiai trejiems metams ir devyniems mėnesiams, o metinė jos vertė siekė apie 60 000 000 EUR.

13 Šios sutarties sudarymo procedūra išsamiai aprašyta dokumente, pavadintame „Aprašomasis dokumentas“, jo dalies „Pašalinimo pagrindai ir tinkamumo reikalavimai“ 3.1 punkte, be kita ko, numatyta:

„Pasiūlymas, kurį pateikusiam kandidatui ar dalyviui taikomas pašalinimo pagrindas, atmetamas ir į jį neatsižvelgiama atliekant išsamesnį (turinio) vertinimą.“

14 Dėl pašalinimo pagrindų šiame aprašomajame dokumente daroma nuoroda į priedą „dalyvio pareiškimas“, kurį dalyviai turi užpildyti ir privalomai pridėti prie pasiūlymo. Aprašomajame dokumente nurodyta:

„Šiuo tikslu <…> dalyvis pareiškia, kad jam netaikomas nė vienas iš pašalinimo pagrindų (žr. dalyvio pareiškimo 2 ir 3 punktus); tai jis patvirtina pasirašydamas bendrąjį dalyvio pareiškimą dėl viešųjų pirkimų.“

15 Šiame pareiškime dalyvis, be kita ko, patvirtina, kad „nei jo įmonė, nei jo įmonės vadovas nepadarė sunkaus profesinio nusižengimo“.

16 Per minėtos sutarties sudarymo procedūrą, be kita ko, dalyvavo *Connexxion* ir įmonių grupė. 2012 m. spalio 8 d. raštu ministerija informavo *Connexxion*, kad jos pasiūlymas yra antras ir kad sutartį ketinama sudaryti su įmonių grupe.

17 2012 m. lapkričio 20 d. *Nederlandse Mededingingsautoriteit* (Nyderlandų konkurencijos tarnyba, Nyderlandai) skyrė baudas dviem šios grupės įmonėms ir šių įmonių vadovams dėl Nyderlandų Konkurencijos įstatymo pažeidimų. Nustatyti pažeidimai buvo susiję su susitarimais, sudarytais su kitomis įmonėmis 2007 m. gruodžio 18 d.–2010 m. rugpjūčio 27 d. ir 2009 m. balandžio 17 d.–2011 m. kovo 1 d. laikotarpiais. Ministerija nusprendė, kad tai buvo sunkus profesinis nusižengimas, bet nepakeitė savo sprendimo sudaryti sutartį su įmonių grupe, motyvuodama tuo, kad jos pašalinimas iš pirkimo dėl tokio nusižengimo būtų neproporcingas.

18 Per laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūrą *Connexxion* prašė uždrausti ministerijai sudaryti sutartį su įmonių grupe. 2013 m. balandžio 17 d. sprendimu *voorzieningenrechter te Den Haag* (Hagos laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas, Nyderlandai) patenkino šį prašymą ir nusprendė, kad nustačiusi, jog buvo padarytas sunkus profesinis pažeidimas, ministerija nebegalėjo atlikti proporcingumo patikrinimo.

19 2013 m. rugsėjo 3 d. sprendimu *Gerechtshof Den Haag* (Hagos Apeliacinis teismas, Nyderlandai) panaikino laikinąsias apsaugos priemones taikančio teisėjo sprendimą ir leido ministerijai pagrindinėje byloje nagrinėjamą sutartį sudaryti su įmonių grupe, nusprendęs, kad Sąjungos teisė nedraudžia perkančiajai organizacijai taikant proporcingumo principą tikrinti, ar dalyvis, kuriam taikomas neprivalomas pašalinimo pagrindas, turi būti pašalintas iš pirkimo, ir kad atlikdama tokį proporcingumo patikrinimą ministerija nepažeidė vienodo požiūrio ir skaidrumo principų.

20 *Connexxion* dėl šio sprendimo pateikė kasacinį skundą *Hoge Raad der Nederlanden* (Aukščiausiasis Teismas, Nyderlandai).

21 Šis teismas pažymi, kad pagrindinė byla ypatinga tuo, jog, pirma, perkančioji organizacija pirkimo sąlygose nurodė, kad pasiūlymas, kurį pateikusiam kandidatui ar dalyviui taikomas pašalinimo pagrindas, atmetamas nenagrinėjant išsamiau jo turinio, ir, antra, kad perkančioji organizacija nepakeitė savo sprendimo sudaryti sutartį su tam tikru dalyviu, nors konstatavo, kad šis dalyvis padarė sunkų profesinį nusižengimą, kaip jis suprantamas pagal pirkimo sąlygas.

22 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad nutarimo 45 straipsnio 3 dalyje pakartojami visi neprivalomi pašalinimo pagrindai, numatyti Direktyvos 2004/18 45 straipsnio 2 dalies pirmoje pastraipoje. Kiek tai susiję su šių pašalinimo pagrindų taikymu, iš šios nutarimo nuostatos aiškinamojo rašto matyti, kad, atsižvelgiant į bendruosius šios direktyvos principus, patikrinimas, ar tikrai būtina pašalinti dalyvį, kiekvienu atveju turi būti proporcingas ir nediskriminacinis. Taigi perkančiosios organizacijos kiekvienu atveju turi patikrinti, ar įmonė turi būti pašalinama iš atitinkamos viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūros, atsižvelgdamos į pirkimo pobūdį ir svarbą, neteisėtų veiksmų pobūdį ir mastą, taip pat priemones, kurių per tą laiką ėmėsi įmonė.

23 Tad pagal nacionalinę teisę perkančioji organizacija įpareigojama, jei konstatuoja, kad padarytas sunkus profesinis nusižengimas, taikant proporcingumo principą toliau nustatyti, ar iš tikrųjų šį nusižengimą padariusiam asmeniui turi būti taikomas pašalinimo pagrindas.

24 Taigi pareiga atlikti proporcingumo patikrinimą galėtų reikšti, kad pagal nacionalinę teisę neprivalomi pašalinimo pagrindai, kaip jie suprantami pagal 2006 m. vasario 9 d. Sprendimą *La Cascina ir kt.* (C-226/04 ir C-228/04, EU:C:2006:94, 21 punktas) ir 2014 m. liepos 10 d. Sprendimą *Consorzio Stabile Libor Lavori Pubblici* (C-358/12, EU:C:2014:2063, 35 ir 36 punktai), taikomi lanksčiau. Kaip matyti iš Direktyvos 2004/18 45 straipsnio 2 dalies antros pastraipos, tokiu nacionalinėje teisėje numatytu lankstesniu taikymu turėtų būti paisoma Sąjungos teisės ir, be kita ko, vienodo požiūrio ir skaidrumo principų. Pagrindinėje byloje ministerija, veikianti kaip perkančioji organizacija, konstatavusi, kad padarytas nusižengimas, taikydama proporcingumo principą toliau tikrino, ar vykdant nagrinėjamą sutartį galėtų būti užtikrintas įmonių grupės profesinis sąžiningumas ir patikimumas. Tuo tikslu ši grupė ėmėsi priemonių.

25 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad iki šiol Teisingumo Teismas dar neatsakė į klausimą, ar pagal Sąjungos teisę, konkrečiai minėtos direktyvos 45 straipsnio 2 dalį, draudžiama, kad pagal nacionalinę teisę perkančioji organizacija būtų įpareigojama taikant proporcingumo principą patikrinti, ar dalyvis, padaręs sunkų profesinį nusižengimą, iš tiesų turi būti pašalintas iš pirkimo. Teisingumo Teismas taip pat dar nėra priėmęs sprendimo dėl to, ar šiuo klausimu svarbu tai, jog perkančioji organizacija pirkimo sąlygose numatė, jog bet kuris pasiūlymas atmetamas ir jo turinys nenagrinėjamas, jeigu jį pateikusiam kandidatui ar dalyviui taikomas vienas iš pašalinimo iš pirkimo pagrindų. Be to, pačioje direktyvoje nėra jokios nuostatos, kuri reglamentuotų perkančiosios organizacijos priimtų sprendimų teisminės kontrolės apimtį.

26 Šiomis aplinkybėmis *Hoge Raad der Nederlanden* (Aukščiausiasis Teismas, Nyderlandai) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. a) Ar pagal Sąjungos teisę, konkrečiai Direktyvos 2004/18 45 straipsnio 2 dalį, draudžiama, kad pagal nacionalinę teisę perkančioji organizacija būtų įpareigojama taikant proporcingumo principą patikrinti, ar konkurso dalyvis, padaręs sunkų profesinį nusižengimą, iš tiesų turi būti pašalintas iš pirkimo?

b) Ar šiuo atveju svarbu tai, kad perkančioji organizacija į pirkimo sąlygas įtraukė sąlygą, pagal kurią pasiūlymas, kurį pateikusiam kandidatui ar dalyviui taikomas pašalinimo pagrindas, atmetamas ir į jį neatsižvelgiama atliekant išsamesnį turinio vertinimą?

2. Jeigu atsakymas į pirmojo klausimo a punktą būtų neigiamas, ar pagal Sąjungos teisę nacionaliniai teismai negali remdamiesi proporcingumo principu atlikti ne išsamų patikrinimą, kokį nagrinėjamu atveju atliko perkančioji organizacija, o tik („ribotą“) patikrinimą, per kurį nustatoma, ar perkančioji organizacija galėjo pagrįstai priimti sprendimą vis dėlto nepašalinti konkurso dalyvio, padariusio sunkų profesinį nusižengimą, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/18 45 straipsnio 2 dalies pirmą pastraipą?“

Dėl prejudicinių klausimų

27 Pirmiausia reikia konstatuoti, kad pagrindinės bylos faktinės aplinkybės, kurios nurodytos šio sprendimo 12–17 punktuose, susiklostė prieš pasibaigiant 2016 m. balandžio 18 d. terminui, t. y. terminui, kai valstybės narės turėjo perkelti Direktyvą 2014/24 į savo nacionalinę teisę. Vadinasi, prejudicinius klausimus *ratione temporis* reikia nagrinėti atsižvelgiant tik į Direktyvą 2004/18, kaip ji išaiškinta Teisingumo Teismo praktikoje

Dėl pirmojo klausimo a punkto

28 Pagal Teisingumo Teismo praktiką, kiek tai susiję su viešaisiais pirkimais, kuriems taikoma Direktyva 2004/18, reikia pažymėti, kad pagal jos 45 straipsnio 2 dalį septynių joje nurodytų pašalinimo iš pirkimo atvejų, susijusių su perkant dalyvaujančių kandidatų profesiniu sąžiningumu, mokumu arba patikimumu, taikymas paliekamas valstybių narių diskrecijai, kaip tai patvirtina šios nuostatos pradžioje esanti frazė „gali būti pašalintas iš dalyvavimo pirkime“ (dėl 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyvos 92/50/EEB dėl viešojo paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo (OL L 209, 1992, p. 1) 29 straipsnio žr. 2006 m. vasario 9 d. Sprendimo *La Cascina ir kt.*, C-226/04 ir C-228/04, EU:C:2006:94, 21 punktą). Be to, pagal šio 45 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą valstybės narės turi apibrėžti šios 2 dalies įgyvendinimo sąlygas, remdamosi nacionaline teise ir atsižvelgdamos į Sąjungos teisę (šiuo klausimu žr. 2014 m. liepos 10 d. Sprendimo *Consorzio Stabile Libor Lavori Pubblici*, C-358/12, EU:C:2014:2063, 35 punktą).

29 Taigi Direktyvos 2004/18 45 straipsnio 2 dalyje nereikalaujama, kad joje nurodyti pašalinimo pagrindai Sąjungos lygiu būtų taikomi vienodai, nes valstybės narės turi galimybę šių pašalinimo pagrindų iš viso netaikyti arba juos įtraukti į nacionalinės teisės aktus ir jiems suteikti tokį griežtumo laipsnį, kuris kiekvienu atveju galėtų skirtis atsižvelgiant į nacionaliniu lygiu vyraujančias teisines, ekonomines ar socialines aplinkybes. Šiuo pagrindu valstybės narės turi teisę šioje nuostatoje įtvirtintus kriterijus sušvelninti arba juos taikyti lanksčiau (2014 m. liepos 10 d. Sprendimo *Consorzio Stabile Libor Lavori Pubblici*, C-358/12, EU:C:2014:2063, 36 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

30 Nagrinėjamu atveju dėl galimybės ūkio subjektą pašalinti iš pirkimo dėl sunkaus profesinio nusižengimo reikia pažymėti, kad Nyderlandų Karalystė savo teisės aktuose išsamiai neapibrėžė šios direktyvos 45 straipsnio 2 dalies antros pastraipos įgyvendinimo sąlygų ir nutarimu šios galimybės įgyvendinimą patikėjo perkančiosioms organizacijoms. Iš tiesų pagrindinėje byloje nagrinėjamas Nyderlandų teisės aktas suteikia perkančiosioms organizacijoms galimybę pareikšti, kad per tam tikrą viešojo pirkimo procedūrą bus taikomi šios direktyvos 45 straipsnio 2 dalyje numatyti neprivalomi pašalinimo pagrindai.

31 Dėl dalyvio pašalinimo iš pirkimo už sunkų profesinį nusižengimą pagrindo reikia pažymėti, kad iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagal minėtą teisės aktą atitinkama perkančioji organizacija, kuri konstatavo, kad šis dalyvis padarė tokį nusižengimą, įpareigojama patikrinti, taikant proporcingumo principą, ar iš tikrųjų toks pašalinimas būtinas.

32 Taigi atrodo, kad dėl tokio pašalinimo proporcingumo patikrinimo Direktyvos 2004/18 45 straipsnio 2 dalies d punkte numatytas pašalinimo pagrindas, susijęs su sunkiu profesiniu nusižengimu, taikomas lanksčiau, kaip numatyta šio sprendimo 29 punkte cituojamoje teismo praktikoje. Be to, iš šios direktyvos 2 konstatuojamosios dalies matyti, kad proporcingumo principas įprastai taikomas viešojo pirkimo sutarčių sudarymo procedūroms.

33 Taigi į pirmojo klausimą a punktą reikia atsakyti taip, kad pagal Sąjungos teisę, konkrečiai – Direktyvos 2004/18 45 straipsnio 2 dalį, nedraudžiama, kad nacionalinės teisės akte, kaip antai nagrinėjamame pagrindinėje byloje, perkančioji organizacija būtų įpareigojama patikrinti, taikant proporcingumo principą, ar tikrai iš viešojo pirkimo turi būti pašalintas sunkų profesinį nusižengimą padaręs kandidatas.

Dėl pirmojo klausimo b punkto

34 Pirmojo klausimo b punkte prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 2004/18 nuostatos, siejamos su vienodo požiūrio principu ir iš jo išplaukiančia skaidrumo pareiga, turi būti aiškinamos taip, kad jog pagal jas draudžiama, kad perkančioji organizacija nuspręstų viešojo pirkimo sutartį sudaryti su sunkų profesinį nusižengimą padariusiu dalyviu, motyvuodama tuo, kad šio dalyvio pašalinimas iš pirkimo procedūros prieštarautų proporcingumo principui, nors šio pirkimo sąlygose numatyta, kad sunkų profesinį nusižengimą padaręs dalyvis bet kuriuo atveju turi būti pašalinamas iš pirkimo, neatsižvelgiant į tai, ar ši sankcija proporcinga, ar ne.

35 Iš pagrindinėje byloje nagrinėjamo nacionalinės teisės akto matyti, kad perkančiosios organizacijos turi didelę diskreciją, kiek tai susiję su Direktyvos 2004/18 45 straipsnio 2 dalies, kurioje numatytas neprivalomo pašalinimo už ūkio subjekto padarytą sunkų profesinį pažeidimą atvejis, įgyvendinimo sąlygų nustatymu pirkimo dokumentuose ir veiksmingu jų taikymu.

36 Negalima atmesti, kad dar rengdama tam tikro pirkimo dokumentus atitinkama perkančioji organizacija gali juose numatyti, atsižvelgdama į šio pirkimo pobūdį ir perkamų paslaugų svarbą bei reikalavimus, susijusius su profesiniu sąžiningumu, ir iš jų išplaukiantį ūkio subjektų patikimumo

reikalavimą, kad sunkaus profesinio nusižengimo padarymas lemia savaiminį pasiūlymo atmetimą ir nusižengusio dalyvio pašalinimą, su sąlyga, kad vertinant šio nusižengimo sunkumą bus paisoma proporcingumo principo.

37 Tokia pirkimo dokumentuose numatoma aiškiai suformuluota sąlyga, taip pat tokia, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, gali leisti visiems tinkamai informuotiems ir įprastai rūpestingiems ūkio subjektams sužinoti perkančiosios organizacijos reikalavimus ir pirkimo sąlygas, kad jie galėtų imtis atitinkamų veiksmų.

38 Dėl klausimo, ar pagal atitinkamą nacionalinės teisės aktą perkančioji organizacija po to, kai gauna pasiūlymus ar net kai įvykdo dalyvių atranką, turi pareigą arba teisę patikrinti, ar pašalinimas taikant pagrindą, susijusį su sunkiu profesiniu nusižengimu, atitinka proporcingumo principą, nors šio pirkimo sąlygose numatyta, kad sunkų profesinį nusižengimą padaręs asmuo bet kuriuo atveju turi būti pašalinamas iš pirkimo, neatsižvelgiant į tai, ar ši sankcija proporcinga, ar ne, reikia priminti, kad perkančioji organizacija turi griežtai laikytis savo pačios nustatytų kriterijų (šiuo klausimu žr. 2013 m. spalio 10 d. Sprendimo *Manova*, C-336/12, EU:C:2013:647, 40 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką), atsižvelgiant, be kita ko, į Direktyvos 2004/18 VII A priedo 17 punktą.

39 Be to, pagal vienodo požiūrio principą reikalaujama, kad tam tikru viešuoju pirkimu suinteresuoti ūkio subjektai turėtų vienodas galimybes parengti savo pasiūlymus, galėtų tiksliai žinoti procedūros apribojimus ir būtų tikri, kad tokie patys apribojimai taikomi visiems konkurentams (šiuo klausimu žr. 2016 m. birželio 2 d. Sprendimo *Pizzo*, C-27/15, EU:C:2016:404, 36 punktą).

40 Skaidrumo pareiga taip pat reiškia, jog visos sutarties sudarymo procedūros sąlygos ir taisyklės skelbime apie pirkimą arba pirkimo dokumentuose turi būti suformuluotos aiškiai, tiksliai ir nedviprasmiškai, kad leistų visiems deramai informuotiems ir rūpestingiems ūkio subjektams suprasti jų tikslią reikšmę ir jas aiškinti vienodai (šiuo klausimu žr. 2016 m. birželio 2 d. Sprendimo *Pizzo*, C-27/15, EU:C:2016:404, 36 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

41 Dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamo pašalinimo iš pirkimo proporcingumo reikia pažymėti, kad kai kurie suinteresuotieji ūkio subjektai, net ir žinodami apie pirkimo dokumentuose numatytą pašalinimo pagrindą ir suvokdami, kad padarė profesinį nusižengimą, kuris gali būti laikomas sunkiu, gali bandyti pateikti pasiūlymą tikėdamiesi, kad jiems šis pagrindas nebus taikomas dėl vėlesnio jų padėties patikrinimo taikant proporcingumo principą pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamą nacionalinės teisės aktą, o kiti, kurių padėtis panaši, gali vengti pateikti tokį pasiūlymą, nes abejoja dėl šio pašalinimo pagrindo formuluotės, kurioje neminimas toks proporcingumo patikrinimas.

42 Pastarasis atvejis gali būti ypač aktualus kitų valstybių narių ūkio subjektams, kurie mažiau susipažinę su atitinkamo nacionalinės teisės akto turiniu ir jo įgyvendinimo tvarka. Tai *a fortiori* taikytina esant tokiai situacijai, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, kai perkančiosios organizacijos pareiga patikrinti pašalinimo iš pirkimo dėl sunkaus profesinio nusižengimo proporcingumą kyla ne iš pačios nutarimo 45 straipsnio 3 dalies formuluotės, bet pagal šios nuostatos aiškinamąjį raštą. Remiantis Nyderlandų vyriausybės per procesą Teisingumo Teisme pateikta informacija, šis aiškinamasis raštas pats nėra įpareigojamojo pobūdžio, tačiau į jį turi būti atsižvelgiama aiškinant minėtą nuostatą.

43 Taigi dėl nagrinėjamo pašalinimo iš pirkimo procedūros patikrinimo, atsižvelgiant į proporcingumo principą, nors atitinkamo pirkimo sąlygose numatyta, kad pasiūlymai, kuriuos pateikusiems dalyviams taikomas toks pašalinimo pagrindas, atmetami netikrinant pagal šį principą, suinteresuotieji ūkio subjektai gali atsidurti neapibrėžtoje padėtyje ir gali būti pažeistas vienodo požiūrio principas ir skaidrumo pareiga.

44 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmojo klausimo b punktą reikia atsakyti taip, kad Direktyvos 2004/18 nuostatos, konkrečiai šios direktyvos 2 straipsnis ir jos VII A priedo 17 punktas, siejamos su vienodo požiūrio principu ir iš jo išplaukiančia skaidrumo pareiga, turi būti aiškinamos

taip, jog pagal jas draudžiama, kad perkančioji organizacija nuspręstų viešojo pirkimo sutartį sudaryti su sunkų profesinį nusižengimą padariusiu dalyviu, motyvuodama tuo, kad šio dalyvio pašalinimas iš pirkimo procedūros prieštarautų proporcingumo principui, nors pagal šio pirkimo sąlygas sunkų profesinį nusižengimą padaręs asmuo bet kuriuo atveju turi būti pašalintas iš pirkimo, neatsižvelgiant į tai, ar ši sankcija proporcinga, ar ne.

Dėl antrojo klausimo

45 Atsižvelgiant į tai, kad atsakyme į pirmojo klausimo b punktą pateikta informacija būtina, kad nacionalinis teismas galėtų priimti sprendimą savo nagrinėjamoje byloje, nereikia atsakyti į antrąjį klausimą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

46 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

1. **Pagal Sąjungos teisę, konkrečiai – 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo 45 straipsnio 2 dalį, nedraudžiama, kad nacionalinės teisės akte, kaip antai nagrinėjamame pagrindinėje byloje, perkančioji organizacija būtų įpareigojama patikrinti, taikant proporcingumo principą, ar tikrai iš viešojo pirkimo turi būti pašalintas sunkų profesinį nusižengimą padaręs kandidatas.**

2. **Direktyvos 2004/18 nuostatos, konkrečiai šios direktyvos 2 straipsnis ir jos VII A priedo 17 punktas, siejamos su vienodo požiūrio principu ir iš jo išplaukiančia skaidrumo pareiga, turi būti aiškinamos taip, kad jog pagal jas draudžiama, kad perkančioji organizacija nuspręstų viešojo pirkimo sutartį sudaryti su sunkų profesinį nusižengimą padariusiu dalyviu, motyvuodama tuo, kad šio dalyvio pašalinimas iš pirkimo procedūros prieštarautų proporcingumo principui, nors pagal šio pirkimo sąlygas sunkų profesinį nusižengimą padaręs asmuo bet kuriuo atveju turi būti pašalintas iš pirkimo, neatsižvelgiant į tai, ar ši sankcija proporcinga, ar ne.**

Parašai.